

Lisa 1.

VÕRU VALLA HARIDUSVALDKONNA ARENGUKAVA 2023-2030

Hetkeolukorra ja kaasamisprotsessi
kokkuvõte

Arengukava koostamine

Võru valla haridusvaldkonna arengukava koostamiseks viidi läbi 5 kohtumist, kus osales arengukava koostamise juhtrühm ning valla haridusasutuste juhid ja juhtkonna liikmed. Täiendavalt kaasati ka olulisemate partnerite esindajaid. Arengukava koostamise kohtumistel osalenud on välja toodud allolevas tabelis:

Arengukava koostamise juhtrühm

Kalmer Puusepp, Võru valla vallavanem
Piret Otsatalu, Võru valla abivallavanem (haridus-, kultuuri-, sotsiaalalal)
Juris Juhansoo, Võru valla abivallavanem (majandusalal)
Georg Ruuda, Võru vallavolikogu esimees
Siiri Konksi, Võru vallavalitsuse haridusnõunik
Jaano Uiibo, Võru vallavalitsuse finantsosakonna juhataja
Piret Haljend, haridus-, kultuuri- ja spordikomisjoni esimees
Kairi Luik, vallavolikogu liige
Ere Kungla-Jalajas, Puiga Lasteaed Siilike direktor
Kristi Pettai, Vastseliina Gümnaasiumi direktor

Haridusasutuste juhid ja personal

Inge Järvpõld, Lasva Lasteaed Pargihaldjas
Piia Narvik, Lasva Lasteaed Pargihaldjas
Küllli Seene, Väimela Lasteaed Rukkilill
Karmen Meltz, Väimela Lasteaed Rukkilill
Hille Kesa, Sõmerpalu Lasteaed Lepatriinu, Parksepa Lasteaed
Maire Post, Parksepa Lasteaed
Piret Kunnus, Vastseliina Lasteaed
Kairi Smit, Puiga Lasteaed Siilike
Aigi Sikkal, Parksepa Keskkool
Anneli Plado, Parksepa Keskkool
Anti Ossi, Osula Põhikool
Siiri Plangi, Puiga Põhikool
Tarmo Tammes, Kääpa Põhikool, Orava Kool
Ene Veberson, Kääpa Põhikool

Partnerid ja teised huvipooled

Kerli Kõiv, Võrumaa Arenduskeskus
Mai Timmi, Navi külaselts, Kasvulava OÜ
Sixten Sild, Võru linnavalitsus, abilinnapea
Eveli Kuklane, Võrumaa Kutsehariduskeskus
Taavi Tuvike, Vastseliina Gümnaasiumi hoolekogu

Haridusvaldkonna peamised suundumused ja haridusvõrgu hetkeolukord

Haridusvaldkonna riiklikud suundumused

Eesti haridusvaldkonna arengukava¹ aastateks 2021-2035 seab aastaks 2035 järgnevad suuremad sihid:

- **Õigus kvaliteetsele ja kaasavale haridusele:** haridus on kättesaadav, õppimine on toetatud ning õpivõimalused vastavad õppijate võimetele ja vajadustele. Hariduskorraldus toetab ühiskonna sidusust.
- **Haridussüsteem:** õpe on õppijakeskne, õpivõimalused on valikurohked ning haridustasemete ja -liikide vahel on võimalik sujuvalt ja paindlikult liikuda.
- **Koolivõrk:** õppekeskkonnad toetavad kvaliteetse ja tulevikku suunatud hariduse kättesaadavust, suureneb haridustaristu ühiskasutus ja ressursitõhusus.
- **Regionaalareng:** arengutõuget vajavatele piirkondadele on loodud erilahendused, mis arvestavad piirkonna kultuurikeskkonna ja arengutaustaga.
- **Haridustaseme tõus:** suurem osa õpingute alustajatest jõuab eduka lõpetamiseni, tööturu ootustele vastava erialase haridusega inimeste osakaal suureneb.
- **Nüüdisaegne õpikäsitlus** on rakendunud kõigil haridustasemetel ja -liikides. Õpe on õppijaid, õpetajaid ja õppejõude võimestav, toetab valikuid ja vastutust ning ühiskonna sidusust.
- **Kvalifitseeritud haridustöötajate järelkasv** on tagatud. Haridusvaldkonnas töötamine, sh õppejõu amet on väärtustatud ja mainekas. Tugeva identiteediga õpetajaskond seisab oma ameti maine ja kutseväärikuse eest. Valdkond pakub häid võimalusi professionaalseks arenguks ja eneseteostuseks. Tähtsustub õpetaja kui juhendaja ja mentori roll.

Peamised suundumused vallas

Võru valla haridusvaldkonna arengukava toetub oma eesmärkides ja tegevustes "**Võru valla haridusasutuste võrgu analüüsile**"², mis on koostatud 2021. aastal. Analüüsi eesmärgiks oli uurida haridusvõrgu hetkeseisu Võru vallas ning selgitada välja haridusasutuste võrgu ümberkorralduse vajadus kvaliteetse ja optimeeritud haridusteenuse osutamiseks (sh arvestades sellega kaasnevate tagajärgedega elanikele ja kohalikele omavalitsustele).

Valla haridusvõrgu analüüs toob olulisemate valla suundumustena välja:

- Õpilaste arv Võru valla haridusasutustes on vähenenud sarnaselt valla elanikkonna arvu kahanemisega, kuid koolieelsetes lasteasutustes käivate laste arv on püsinud stabiilne. Analüüs ennustab, et tulevikus langeb sündide arv veelgi. **Noorema vanusegrupi arvukusest sõltub nõudlus alushariduse ja üldhariduse õppekohtade järele.**

¹ [Eesti haridusvaldkonna arengukava 2021-2035](#)

² [Võru valla haridusasutuste võrgu analüüs \(OÜ Gravitas Consult, Pyramid Consult OÜ ja Triip OÜ\)](#)

- **Õpetajate vanuseline jaotus** näitab, et üle poole õpetajatest kõikide kooliastmete lõikes kokku on vanemad kui 50 aastat. Alla 40-aastaste õpetajate osakaal moodustab napi kolmandiku. Võib eeldada, et õpetajate pensioneerumisest võib lähiaastatel kujuneda üks võtmeküsimusi Võru valla haridusteenuse osutamisel.
- Nii koolide kui ka lasteaedade **tööjõukulud ja majandamiskulud on läbi aastate kasvanud** ning moodustavad suure osa valla kuludest. Valla eelarvelised kulud haridusele moodustavad valla eelarvest 63%. Õpilaste arvu vähenemisega muutub iga aastaga haridus ühe õpilase kohta kulukamaks.

Arengukava juhtrühma ja valla haridusjuhtide nägemusel on **valla haridusvõrgu olulisemad väljakutsed järgnevad:**

- Töötasude vähene konkurentsivõime nii valdkonnas kui ka teiste valdkondadega võrreldes.
- Haridusasutuste hooned vajavad kaasajastamist kaasaegse õppe läbiviimiseks, kuid praegustest riigieelarvelistest ja KOV vahenditest on võimalik renoveerimisi teha vaid väga piiratud mahu.
- Mitmed väljakutsed on seotud sellega, et olemasoleva korralduse ja ressursside juures on raske kaasavat haridust rakendada:
 - lasteaiarühmad on üldiselt üsna suured, mis vähendab lasteaiaõpetajate võimalusi igat last individuaalselt toetada;
 - vallas on puudus tugispetsialistidest - probleem on nii vähestes eelarvevahendites, millega on raske õpilastele vajalikus ja kvaliteetses mahus tuge tagada, kuid ka raskendatud on olemasolevatele ametikohtadele kvalifitseeritud töötajaid leida;
 - õpetajad vajavad enam tuge erivajadustega laste toetamiseks ja varakult nende murede märkamiseks.
- Õppijatele tuleks luua veel rohkem ja mitmekesisemaid võimalusi huvide avastamiseks ja nendega tegelemiseks. See eeldab kas kohapealsete huvitegevuse ja -hariduse võimaluste arendamist või paindlikuma transpordikorralduse loomist, mis võimaldaks ka maakonnaülelistest võimalustest kõigil osa saada.
- Rahvastiku üldine vähenemine valla äärealadel asuvates piirkondades ning maakonnas üldiselt seab hariduse olukorda, kus aina kallim ja raskem on kvaliteetseid ja mitmekesisemaid õppimisvõimalusi KOVil endal kohapeal pakkuda. Hariduse koondumine keskustesse omakorda kiirendab kogukondliku elu hääbumist ja rahvastiku liikumist.
- Maakonnas ja vallas tuleks luua võimalusi elukestvaks õppeks ning täiskasvanutele paindlikke võimalusi ümberõppeks ja enesetäienduseks.

Keskhariduse korraldamine Võru vallas ja maakonnas

Riiklikud suunised

Haridus- ja Teadusministeerium on Haridusvaldkonna arengukavas 2021-2035 seadnud sihid üld- ja kutsekeskhariduse arendamiseks ja korrastamiseks:

- **Gümnaasiumivõrgu konsolideerimine:** riiklikult soovitakse aina enam anda keskhariduse pakkumise vastutust riigile, milleks jätkatakse gümnaasiumivõrgu konsolideerimise ja riigigümnaasiumite asutamisega.
- Kahaneva rahvastikuga piirkondades näeb riik ette, et KOV peaks tagama **kodulähedase õppe vähemalt põhikooli esimeses ja teises kooliastmes** ning koondama **kolmanda kooliastme õppe suurematesse keskustesse**.
- **Lõimida kutse- ja üldkeskharidust**, milleks soovitakse välja töötada ja rakendada piirkondlike **hariduskeskuste kontseptsioon**.
 - **Hariduskeskuste mudeli** kohaselt ei pea õpilane põhikooli lõpetades tegema valikut kutse- või üldkeskhariduse kasuks. Selle asemel saab õppur asuda keskharidust omandama ühes õppeasutuses, kus ta võib oma huvidest lähtuvalt valida akadeemilisema suuna, kutseharidusliku suuna või midagi vahepealset.³
- **Kutsevaldkondade tippkeskuste** väljaarendamine ning kutsehariduse populariseerimiseks enamate erialavalikute võimaldamine kutsehariduskeskustes.

Vajadused ümberkorralduseks on tingitud üleriiklikest väljakutsetest, mis on toodud välja OECD analüüsi „**Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis: regionaalne valmistumine demograafiliseks muutusteks**“⁴ kokkuvõttes:

- Võrreldes 20 aasta tagusega õpib üldhariduskoolides täna ca 50 000 õpilast vähem.
- Edaspidi on oodata õpilaste arvu kasvu ainult üksikutes suuremates linnades ja nende lähiümbruses, samas kui mujal, eriti maapiirkondades, kahanemine jätkub.
- See tähendab, et isegi kui kahaneva rahvastikuga omavalitsused koondavad koolivõrku, seisavad nad ikkagi silmitsi 30% suuremate vältimatute kuludega õpilase kohta, võrreldes linnadega.
- Juhul, kui omavalitsused koolivõrgu tulevase väiksema nõudlusega ei kohandu, on kulude kasv suurim kõige väiksemates omavalitsustes, kus on ka suured vanade ja liiga suurte avalike hoonete ülalpidamiskulud.
- Ka kvalifitseeritud õpetajate järelkasvu küsimus on teravam just maapiirkondades, sest kvalifitseeritud õpetajate ja ka noorte õpetajate osakaal linnakoolides on kõrgem kui maakoolides.

³ [Riigikontrolli aruanne: Gümnaasiumivõrgu analüüs](#)

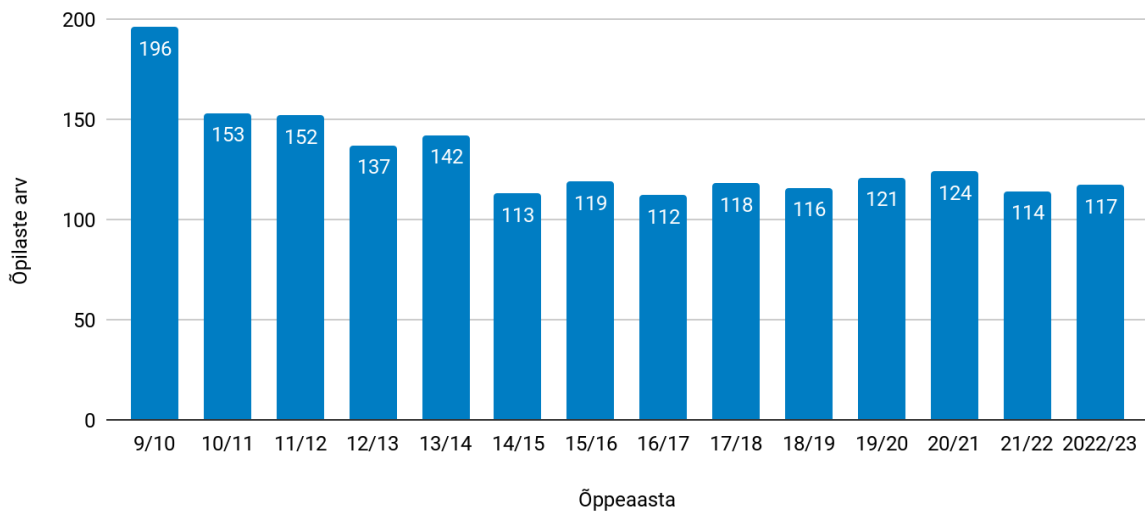
⁴ [OECD analüüs „Nutikas kahanemisega kohanemine Eestis: regionaalne valmistumine demograafiliseks muutusteks“ – kokkuvõtte haridusvaldkonna olulisematest sõnumitest ja soovistest](#)

Valla õppijate trendid

Samad väljakutsed, mis riigis, paistavad silma ka Võru vallas keskkooli õpilaste arvades - Vastseliina Gümnaasiumi ja Parksepa Keskooli gümnaasiumiastme õpilaste arv langes aastatel 2009-2015. Mõlemas koolis on õpilaste arv jäänud sarnasele tasemele alates aastast 2015.

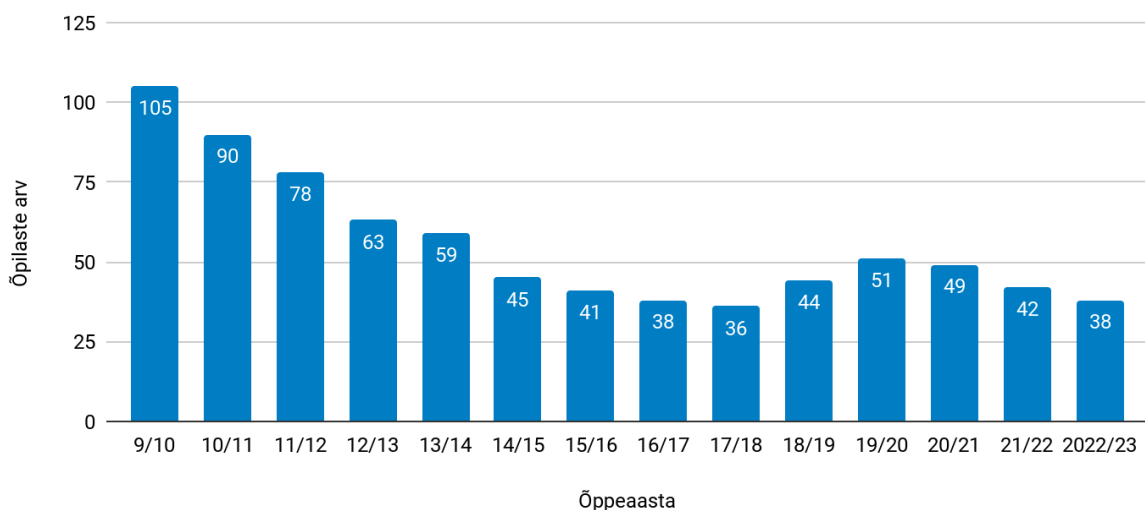
Parksepa Keskooli õpilased gümnaasiumiastmes

Tabel 1. Parksepa Keskooli õpilaste arv gümnaasiumiastmes perioodil 2009-2023

Allikas: Haridussilm

Vastseliina Gümnaasiumi õpilased gümnaasiumiastmes

Tabel 2. Vastseliina Gümnaasiumi õpilaste arv gümnaasiumiastmes perioodil 2009-2023

Allikas: Haridussilm

Õpilaste arvu vähenemine käib kooskõlas Võru valla rahvastiku vähenemise trendiga - **Võru valla rahvastiku arv kahaneb keskmiselt 0,7% võrra aastas, mis on kiirem naaberomavalitsuste kahanemise tempost.**⁵ Ka ülejäänud maakonna omavalitsuste õpilaste arv on kahanenud - võrreldes õppeaastat 2007/2008 ja 2017/18 on õpilaste arv maakonna koolides vähenenud 36% võrra. Võru valla haridusvõrgu analüüs prognoosib gümnaasiumiastme õppekohtade vajaduse langust ning et aastal 2030 on valla õppeasutustes vajadus 156 õppekoha vastu, sh ainult 75 õppekohta oleks vaja tagada valla enda õpilastele (vt tabel 3).

Piirkond/aasta	2020	2023	2025	2027	2030	2030v2020
Orava piirkond	3	3	3	3	4	11%
Vastseliina piirkond	16	16	16	16	16	2%
Lasva piirkond	12	12	12	11	14	15%
Sõmerpalu piirkond	10	9	7	7	9	-4%
Võru linna lähipiirkond	34	32	35	32	31	-8%
Võru valla lapsed KOKKU	75	73	74	69	75	-1%
Teiste valdade lapsed Parksepa Keskkoolis	75	73	71	70	68	-10%
Teiste valdade lapsed Vastseliina Gümnaasiumis	15	15	14	14	14	-10%
KOKKU	165	161	159	153	156	-5%

Tabel 3. Indikatiivne õppekohtade vajadus gümnaasiumiastmes Võru valla õppeasutustes

Allikas: Võru valla haridusvõrgu analüüs, väljavõtte uuringu raportist.

Õppekohtade vajaduse hinnang tugineb valla rahvastikuprognosile, et aastaks 2030 on 15-19-aastaseid valla elanikke 21% vähem (vt tabel 4). Samuti tuleb arvestada, et praegustel andmetel vaid **40% põhikooli lõpetajatest jätkab kodukoolis või samas omavalitsuses** õpinguid ning lisaks **54% lõpetajatest suunduvad üldharidusse, 35% aga kutseharidusse**. Aastate lõikes on need arvud püsivad sarnased - kodukoolis või samas omavalitsuses jätkab õpinguid 40-50% õpilastest ning kutseharidusse suundub 25-35% õpilastest.⁶

⁵ Võru Valla arengukava lisa 1: toimekeskkonna analüüs

⁶ Haridussilm

Piirkond/aasta	0 kuni 4			5 kuni 9			10 kuni 14			15-19		
	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut	2020	2030	Muut
Orava piirkond	20	18	-11%	25	19	-23%	28	20	-29%	35	25	-29%
Vastseliina piirkond	92	74	-19%	115	81	-29%	135	92	-32%	149	115	-23%
Lasva piirkond	73	69	-6%	94	73	-22%	96	73	-24%	114	94	-18%
Sõmerpalu piirkond	71	59	-16%	67	63	-6%	63	71	13%	77	67	-13%
Võru linna lähipiirkond	218	193	-11%	241	205	-15%	277	218	-21%	314	241	-23%
KOKKU	474	414	-13%	542	441	-19%	599	474	-21%	689	542	-21%

Tabel 4. Laste arvu prognoos 5-s piirkonnas 2020-2030

Allikas: Võru valla haridusvõrgu analüüs, väljavõtte uuringu raportist.

Õpilaste arvu vähenemisest hoolimata kallinevad palga- ja hinnatõusu ning nüüdisaegse õpikäsitluse rakendamise valguses pidevalt koolide ülalpidamiskulud (vt tabel 5). Samal ajal kahaneb õpilaste vähenemisel ka haridusametuse riigipoolne pearaha õpilase kohta, mis muudab kvaliteetse ja õpilase vajadustest lähtuva õppe läbiviimise aina keerukamaks.

	Puiga Põhikool	Kääpa Põhikool	Osula Põhikool	Orava Kool	Parksepa Keskkool	Vastseliina Gümnaasium
2020	870 584	811 324	671 800	318 879	1 361 117	1 123 448
2021	875 450	816 348	675 841	320 929	1 368 935	1 130 174
2022	912 646	849 803	703 836	333 891	1 426 569	1 177 069
2023	953 720	886 602	734 665	348 125	1 490 152	1 228 723
2024	988 641	917 968	760 922	360 270	1 544 242	1 272 710
2025	1 023 214	949 119	786 975	372 347	1 597 837	1 316 349
2026	1 059 305	981 607	814 154	384 939	1 653 772	1 361 876
2027	1 096 991	1 015 500	842 515	398 069	1 712 164	1 409 386
2028	1 136 352	1 050 866	872 118	411 766	1 773 137	1 458 978
2029	1 177 472	1 087 780	903 025	426 056	1 836 822	1 510 756
2030	1 220 116	1 126 039	935 064	440 863	1 902 858	1 564 433

Tabel 5. Võru valla üldhariduskoolide hariduskulude (ilma investeeringuteta) prognoos 2020-2030

Allikas: Võru valla haridusvõrgu analüüs, väljavõtte uuringu raportist.

Õppijate arvu vähenemisest tulenevad väljakutsed kvaliteetse hariduse pakkumisel

Kuigi kodulähedase kooli ja kogukonnaelu hoidmine on rahvastiku vähenemise perspektiivis oluline prioriteet, on õpilase kohta kulukas gümnaasiumihariduse hoidmine vallas juba toonud ja tulevikus toomas olulisi takistusi valla õpilastele kvaliteetse hariduse pakkumisel:

- Gümnaasiumi riikliku õppekava alusel on gümnaasiumihariduse põhitootlus, "et õpilased leiaksid endale huvi- ja võimete kohase tegevusvaldkonna, millega siduda enda edasine

haridustee." Tegevusvaldkonna leidmise oluline vahend on valikkursused, mille seast on võimalik õpilasel valida endale huvipakkuvad. Väiksemate õpilaste arvu puhul muutub mitmekesise valiku valikkursuste pakkumine keerulisemaks, kuna rahastust nende pakkumiseks on märksa vähem.

- Gümnaasiumiastme korraldamisel vähese arvuga õpilaste puhul koos põhihariduse astmega on praeguses olukorras hoitud gümnaasiumiastet finantseerituna põhihariduse eelarvest, mis vähendab võimalusi kvaliteetset ja personaliseeritud õpet põhihariduse astmes arendada.
- Haridusasutuste suured hariduskulud ja omavalitsuse eelarve piiratus seab juba praegu piirangud igas haridusastmes õppe arendamisele ja kaasava hariduskäsitluse rakendamisele, mis võib tuua valla haridusasutustele pikemas perspektiivis mahajäämust kvaliteedis.

Arengukava juhtrühma arutelude põhjal jõuti seisukohale, et seades õppijate heaolu, toetamise ja õppe kvaliteedi esikohale, pole pikaajaliselt jätkusuutlik vallas tavapärasel vormis Parksepa ja Vastseliinas gümnaasiumiharidust jätkata ning tuleb leida lahendused selle ümberkorraldamiseks.

Lahendused gümnaasiumihariduse ümberkorraldamiseks

Võru valla haridusvõrgu analüüsi järelustes tuuakse soovitusena välja, et arvestades riigi tugevat suunitlust gümnaasiumivõrku konsolideerida, tuleks **vallas proaktiivselt tegutseda gümnaasiumihariduse ümberkorraldamise plaanide seadmisega ning pakkuda selleks ise välja sobivaimad lahendused**. Täiendavalt soovitati ümberkorraldamist planeerida koos teiste Võrumaa omavalitsustega, et luua lahendused, mis oleksid sobivad ka teiste omavalitsuste vajadustele ja õpilaste huvidele.

Uuringus analüüsiti kolme stsenaariumi rakendatavust:

- 1) baasmudel ehk haridusvõrk jääb nii nagu on,
- 2) konkurentsitud ehk haridusvõrgus haridusasutuste konsolideerimine toimuks kvaliteedinäitajate alusel ning
- 3) koostöömudel ehk hariduse ümberkorraldamiseks leitakse paindlikumad võimalused hariduse pakkumiseks koostöös teiste omavalitsustega ja riigi haridusasutustega.

Analüüsi soovitus oli liikuda edasi **koostöömudeliga**. Samamoodi jätkamise puhul kasvaks haridusvõrgu ülalpidamine veel enam, mis takistab nii hariduse enda arengut vallas kui ka valla võimekust muid eluvaldkondi rahastada. Konkurentsitud mudeli puhul ei nähtud analüüsis, et olemas oleks riigi poolt kindlaid kvaliteedikriteeriumeid, mille põhjal objektiivselt otsustada.

Koostöömudelit selgitatakse analüüsis järgnevalt:

"See tähendab kohaliku omavalitsuse jaoks passiivse "terviklike koolikarpide" võrgu kontseptsiooni asendamist proaktiivse innovatsioonivõrgustiku kontseptsiooniga, kus võrgustikuliikmetest piirkondlikud haridusasutused kohanduvad rolli-/spetsialiseerumispõhiselt. Üheks võimaluseks on seejuures asutuste piirkondliku optimeerimise asemel spetsialiseerumine haridusastmete põhise. Eelduseks on koostöise ühisruumi loomine Võru linna, aga ka riigi

haridusasutustega (riigigümnaasium ja kutsehariduskeskus) ning kindlasti teiste Võru maakonna valdadega. Koostöömudeli puhul tuleb arvestada ümbritseva taustsüsteemiga, nagu riiklike strateegiate eesmärgid, HTMi seisukohad hüpoteetilise koolivõrgu parameetrite osas, 21. sajandi oskuste kontseptsiooni rakendamine NÕK/MÕK mudeli näol, töö- ja elukoharännete mõju, lähinaabrite haridussüsteemi vastastikmõju jms.”

Arengukava juhtrühm otsustas samuti hariduse kitsaskohate lahendamises edasi liikuda **koostöömudeliga**. Gümnaasiumiastme ümberkorraldamise alternatiividena on kaalumisel 3 lahendusvarianti, millest on võimalik korraga ka rakendada erinevaid kombinatsioone.

Variant 1. Lõimitud hariduskeskus Parksepa ja Väimelas

Luuu Võrumaa Kutsehariduskeskuse ja Parksepa Keskkooli põhjal ühtne hariduskeskus, kus on lõimitud üld- ja kutsekeskharidus.

- Nimetatud kontseptsioon on sihiks seatud riiklikult kesk- ja kutsehariduse arendamiseks.
- Haridusasutuste lähedus võimaldab viia ellu muutuseid ilma logistiliste ümberkorraldusteta ja kasutada mõlema haridusasutuse hooneid.
- Võimaldab keskhariduse pakkumise kohustust ja finantseerimist riigile tagasi anda.
- Võimaldab lisaressursse tuua kutsehariduse arendamisse ja populariseerimisse.
- Kuigi lihtsamad koostöövormid on rakendatavad olemasoleva seadusandluse raames, vajab uus lõimitud formaat tõenäoliselt riigi poolt seadusandluse täpsustamist selle mudeli rakendamiseks.

Variant 2. Võrgustikupõhine piirkonna progümnaasium

Vastseliina, Värskla ja Antsla baasil luuakse võrgustikupõhine kool, mis sisaldaks endas samaaegselt nii progümnaasiumi (III kooliaste) kui gümnaasiumi (IV kooliaste), kuivõrd nende kooliastmete õpimetoodika langeb suures osas kokku.

- Selliste, digiplatvormi toega toimivate võrgustikukoolide loomine on võrdlemisi värskel, covid-19 pandeemilise levikuga seotud suundumus, mida näiteks Eestis esindab eraalgatuslik Jõhvi tehnoloogiakool.
- Eeldab tugevat lisarahastust kooli loomiseks ja teise KOVide ja kogukondade nõusolekut.
- Era- ja riigisektori kaasamine põhimõtteliselt uut tüüpi koolimudeli käivitamisel omab ka potentsiaali täiendavate raharessursside juurdemotiveerimiseks
- Toetab piirkondade jätkusuutlikkust.

Variant 3. Gümnaasiumiastme konsolideerimine valla haridusasutustest

Vastseliina Gümnaasium ja Parksepa Keskkool jäävad pakkuma vaid põhiharidust, gümnaasiumiastme kohad tagatakse teistes maakonna gümnaasiumides.

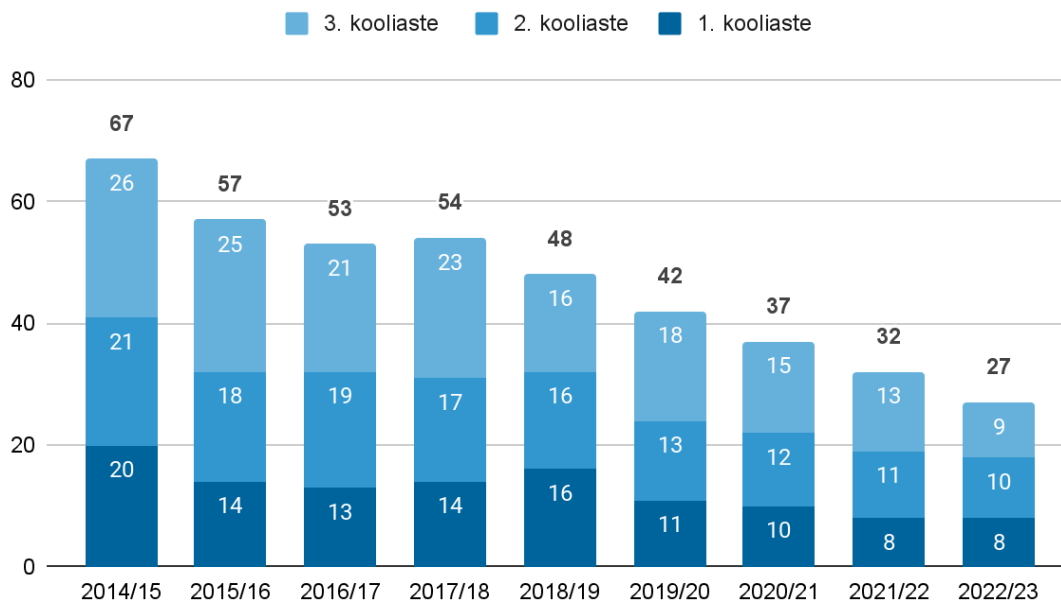
- Võimaldab antud koolidel ressursse ja ruume ümber jaotada põhihariduse astme õpilastele personaalsema hariduse edendamiseks.
- Kõigile õpilastele ei ole sobivaid õppevõimalusi maakonna gümnaasiumides, see eeldab ka koostööd ja ümberkorraldust teiste koolidega.
- Eeldab, et valla eri piirkondade õppijate jaoks oleksid olemas mugavad transpordiühendused õigeaegselt

	<p>kooli jõudmiseks ja mugavalt koju tagasi saamiseks.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Samas ei hõlma see tegevus lahendusi, mille toel keskhariduse kvaliteeti arendada valla õppijate jaoks. • Omab kogukondadele negatiivset mõju - kohalikud noored võivad rohkem liikuda kodukohast teistesse keskustesse.
Variant 4. Keskkhariduse pakkumine Vastseliinas ja Parksepas jätkub samal kujul	
Vastseliina ja Parksepas jätkub keskkhariduse pakkumine samal kujul.	<ul style="list-style-type: none"> • Konkureerimine rahastuselt suurema riigigümnaasiumiga. • Riiklikud ootused haridusele võtavad lisaressurssi põhikooli arvelt. • Põhikoolis on keeruline tagada kaasavat haridust ning lastele ja noortele toimetulekuks vajalikke tugiteenuseid. • Kohalikud noored võivad jääda rohkem kodukohta. • Eeldab muid lahendusi ja pingutusi kogukonnalt, kuna KOViil ja ka koolil on piiratud võimekus arenguks.

Orava kool

Viimase 10 aasta jooksul on endises Orava valla piirkonnas rahvaarv vähenenud 16%. Haridusasutuste võrgu analüüs toob välja, et **kogu vallas on laste põlvkonnad väiksemad ja jätkavad tulevikus kahanemistrendi**. Rahvaarvu vähenemine peegeldub ka Orava kooli õppijate arvust, kus veel 2014/15 õppeaastal õppis koolis 67 õpilast ja 2022/23 õppeaastal oli õpilaste arv langenud 27 õppijani. Viimase kümne aasta jooksul on olnud langus kuni 52% ja seepärast on langenud ka klassikomplektide täituvus.

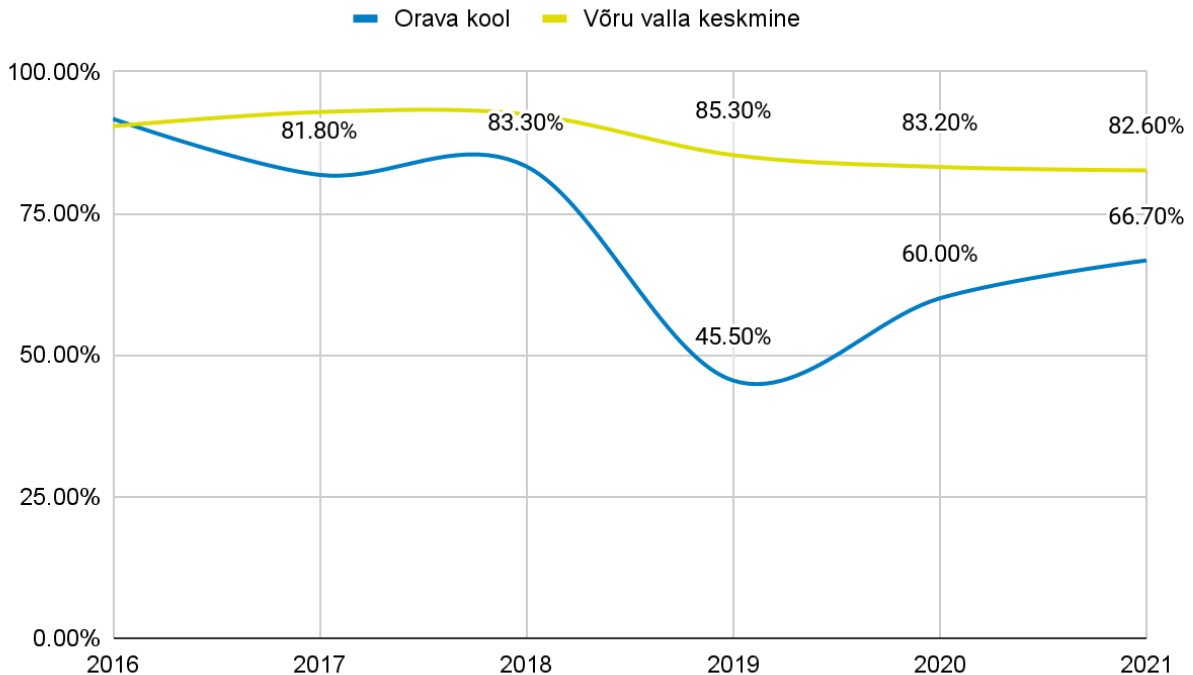

Tabel 6. Orava kooli õppijate arv kooliastmete kaupa perioodil 2014-2022

Allikas: Haridussilm

Langustrendi on märgata ka Orava kooli õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuses, kus aastal 2015 vastas kvalifikatsiooninõuetele 91,7% kooli õpetajatest ja 2019. aastal 45,5%. 2020. ja 2021. aastatel on õpetajate kvalifikatsioonitasemes toimunud tõus kuni **66%, kuid see jääb siiski alla Võru valla keskmisele.**

Tabel 7. Orava kooli õpetajate kvalifikatsioonitase võrreldes Võru valla keskmisega 2016-2021

Allikas: Haridussilm

Orava piirkonna haridusvõrgu kujundamisel on oluline lähtuda järgnevate aastate demograafilistest protsessidest. Haridusasutuste võrgu konservatiivne rahvastikuprognosis aastaks 2030 näitab, et Orava piirkonnas langeb 0-4-aastaste laste arv 11%, 5-9-aastaste laste arv 23% ja 15-19-aastaste laste arv 29%.

Analüüsi tulemustele toetudes nähti arengukava koostamise aruteludes, et Orava kooli korraldust tuleb muuta, et kohaneda vähenenud laste arvuga ja leida lahendusi kvalifitseeritud töötajaskonna puudusele. Ühe lahendusena nähti Orava kooli muutmine lasteaed-alkkooliks pöörates tähelepanu sellele, et säilitada ja arendada Orava kooli kogukonna koostoimimise ja koostöö paigana. Protsessis tehakse kogukonnakooli ja muude sarnaste koolimudelite taustauuring (sh koolidega tutvumine), et leida võimalusi kogukonna tihedamaks kaasamiseks Orava piirkonna hariduselus.

Kaalumisel on Orava kooli juures esialgsed lahendusvariandid:

Variant 1. Õpilaskoduga kool laiemale piirkonnale

Kilingi-Nõmme kooli näitel õpilaskoduga kooli loomine, mis looks võimalusi haridust pakkuda koos elamiskohaga laiemale piirkonna õpilastele.

- Võimaldab teiste omavalitsuste õpilaste arvelt õpilasi kooli saada.
- Nõuab palju investeringuid ja tugevat juhtimist uue koolimudeli elluviimisel.
- Eeldab, et on võimalik rakendada toimivat ja tulusat tegevusmudelit.
- **Arengukava protsessi käigus tutvuti olemasolevate mudelitega ning hinnati selle loomise realistlikkust. Nii arengukava juhtrühm kui Orava kogukond jõudis järeldusele, et see variant ei oleks mõistlik.**

Variant 2. Kääpa kooli Orava õppekoht

Orava Kool liigub Kääpa kooli haldusalasse ning Orava õpilastele tagatakse paindlikud õpivõimalused Kääpa kooli Orava õppehoones.

- Orava ja Kääpa koolil juba on ühine juht, mis loob palju eelduseid koolide sujuvaks ühendamiseks.
- Koolide ühendamine loob võimalusega ka eelnevalt Oraval elavatel, kuid Kääpal õppivatel õpilastel kodule lähemal õppida.
- Võimaldab paindlikud õpetajate tööd korraldada õppehoonete vahel.
- Eeldab ressursse, et paindlikumaid ja personaalsemaid õppemeetodeid arendada, et luua süsteem, mis oleks õpilase ja lapsevanema jaoks stabiilne, kuid paindlik.
- **Kogukonnale on oluline säilitada vähemalt I ja II õppeaste Orava õppekohas.**

Variant 3. 1.-3. klassiline Orava kool-lasteaed

Orava kool pakub põhiharidust kuni 3. klassini, ühise juhtimise all tegutseb ka lasteaed.

- Võimaldab õppetööd korraldada ühises liitklassis ja väikese klassikomplekti puhul individuaalselt igale õpilasele läheneda.
- Kool-lasteaed saab terviklikult kujundada lapse arengut varases elueas.
- 4.-9. klassi õppekavad nõuavad mitme õppeaine õpetajaid, keda on keeruline leida, kuid 1.-3. klassi õppekava saab pakkuda 1-2 õpetajat.
- Võib tingida lähitulevikus olukorra, kus ka 1.-3. klassi ei tule enam õpilasi.

Ülevaade arengukava kaasamiskohtumiste aruteludest

Orava piirkonna kaasamisseminar toimus 14. veebruaril. Osalejad pidasid oluliseks rõhutada:

- Kaasamisseminari liikmed olid seisukohal, et tuleks tegutseda selle nimel, et säilitada Orava piirkonnas põhihariduse pakkumine, kuna ilma koolita kaoks piirkonnast kogukond ja inimesed ajapikku ära. Toodi välja mure, et kui piirkonnas ei ole kooli, siis perekonnad, kes muidu kaaluksid piirkonda elama tulemist, seda ei tee.
- Oluline on leida viise, kuidas maapiirkondades haridus- ja kultuurielu säilitada. Sooviti teada, mis on riigi pikem visioon maapiirkondadele - kas see on olemas või tegemisel ning milline see on.
- Kiideti ja toodi esile Orava Noortekeskuse tööd ning avaldati muret selle tuleviku pärast. Lisaks noortekeskusele käsitleti arutelus Orava piirkonna kultuurielu säilimise olulisust.
- Arengukavas pakutud variantide arutelul tulid välja järgnevad teemad:
 - Õpilaskoduga kooli variant nõuab palju investeeringuid nii ruumide kui ka inimeste olemasolu mõttes. Arutelus kaaludes ei tundunud see sobivaim variant ja pakuti, et selle võiks arengukavast eemaldada.
 - Kääpa kooli Orava õppekoht arutelul toodi välja, et kõige mõistlikum tundub Orava kooli jätkumine Kääpa kooli õppekohana. Kogukonna arvates oleks kõige parem III kooliastme säilimine, aga kindlasti on miinimum 1.-6. klass. Lisaks toodi välja väljakutse, kuidas planeerida tunniplaan õpetajatele mõistlikult töötaja ja transpordi mõttes. Teiseks peeti oluliseks jälgida, et õpilaste transpordile kuluv aeg ei läheks liiga pikaks. Lisaks oli transpordi puhul oluline see, et õpilased saaksid käia soovitud huviringides.
 - Orava koolis kuni 3. klassini hariduse pakkumise puhul arvati, et vanemad võivad siis soovida kohe viia oma lapsed 9-klassilisse põhikooli. Kokkuvõttes väljendas kogukond, et nad ei toetaks varianti, kus Oravale jääb vaid 1.-3. klass.
- Orava kooli muutuste käigus on oluline mõelda koolimaja efektiivsema ruumikasutuse peale.

Haridustöötajatega toimus kaasamisseminar 16. veebruaril, kus võeti aruteludes fookuseks neli olulisemat arenguteemat.

1. Haridustöötajate rahulolu, motiveerituse ja professionaalsuse tõstmise teemal pöörati tähelepanu järgnevatele aspektidele:
 - Õpetajaid lasteaedades ja koolides toetab enim, kui haridusasutustes on tagatud individuaalsed tugiteenused ning väiksemad õpilaste arvud klassides ja rühmades. Hariduslike erivajadustega õpilasi tuleks toetada ka ilma "paberiteta" ning nende toetamiseks peaksid spetsialistid olema tagatud kohapeal ja aastaringiselt - suvel töötavad lasteaedades näiteks vaid õpetajad.
 - Töötajatele on oluline täiskohaga töö pakkumine, tervisepakett (nt 200 € aastas), vaimse tervise toetamine. Hariduslike erivajadusega õpilastega töötavad

spetsialistid peaksid saama 56 päeva puhkust, samuti võiks tõsta ka puhkusepäevade arvu õpetajatel (nt 42 päeva) ja abipersonalil (35 päeva).

- Töövarjupäevad koolides ja lasteaedades peavad olema hästi korraldatud kui neid teha, ei soovita luua olukorda, kus see kogemus noort ametist hirmutab.
- Lasteaiaõpetajate kontakttundide arv on suur, seda tuleks alandada. Samuti tasuks kontakttundide arvu vähendada alustavatel õpetajatel, et aidata sujuvalt töösse sisse elada.
- Lasteaedades võiks olla rohkem erirühmi.

2. Tugiteenuste kättesaadavuse tagamise teemal esitati järgnevad mõtted ja ettepanekud:

- Tugispetsialistid peavad töötama kohapeal. Kaasav haridus ei toimi teisiti.
- Lastevanematele võiksid toimuda lasteasutustes vestlusringid vanemluse toetamiseks.
- Hea programm vanematele on "Imelised aastad", mida lapsevanematele pakkuda.
- Tekivad olukorrad, kus laps on süsteemide vahele kinni jäänud, kuna erinevad osapooled ei tohi omavahel infot jagada ning seepärast koostöö lastekaitse, noorsootöö ja hariduse vahel ei toimi.
- Haridusliku erivajadusega lapsed vajavad väiksemaid rühmi/klasse.
- Oluline on valla tugispetsialistide koordineeritud koostöö.
- Koolideüleselt tuleks võimaldada loovteraapiat.
- Lasteaedade ja koolide vahel ühes piirkonnas võiks olla rohkem suhtlust ja koostööd, et lapsi toetada.
- Rühmade loomisel tuleks arvestada spetsialistide (nt Rajaleidja) arvamusega.

3. Lasteaedade puhul 2-3 lasteaia ühise juhtimise alla viimise teemal:

- Haridustöötajatele jäi selgusetuks muudatuse vajalikkus, pigem eelistati täiskohaga juhti igas lasteaias. Vallavalitsuse poolt selgitati, et lasteaedade juhid tunnevad puudust personalist, kes tegeleksid haldustööde ja infokorraldusega ning praeguse eelarve juures ei ole võimalik uusi ametikohti luua. Seetõttu nägid lasteaia juhid lahendusena lasteaedade 2-3 kaupa ühise asutuse ja juhtimise alla viimist ning vabaneva eelarve arvel uute ametikohtade loomist. Õppekohad ja õppekohapõhised õppejuhid sellise muudatusega säiliks.
- Pöörati tähelepanu uute juhtide ja õppejuhtide toetamisele läbi kogemuste jagamise, õppepäevade jm.
- Oluline on muudatuse juures viia ka ühinenud lasteaia ühiste infosüsteemide ja infojuhtimise peale, et halduskoormust vähendada.

4. Valla keskharidusvõrgu ümberkorraldamise vajaduse teemadel esitati järgmised mõtted:

- Haridustöötajad olid seisukohal, et tuleks tegutseda selle nimel, et säilitada gümnaasiumihariduse võimalused Parksepa Keskkoolis ja Vastselliina Gümnaasiumis. Gümnaasiumiastmeid tuleks hoida nii kaua kui võimalik, nt vaadata 5 aasta pärast laste arvu ja siis otsustada.

- Lahendus võiks olla tihedam töö kogukonnaga, nt valikainete pakkumisel kaasata kogukonda, soodustada kogukonnas ettevõtlust.
- Oluline on ka arvestada, et Võru Gümnaasium praeguseid vallas kõiki õppivaid gümnaasiumiõpilasi vastu võtta ei saaks, samas ka riigigümnaasium ei oleks kõigile õpilastele sobivaim alternatiiv.
- Keskkariduses saaks teha koostööd valikainete baasil nii üldhariduskoolide kui kutsekeskhariduskoolide vahel.

Vastseliina piirkonna kaasamise seminar toimus 20. veebruaril. Osalejad pidasid oluliseks rõhutada:

- Ilma Võru valla gümnaasiumiharidust pakkuvate koolideta ei oleks kõikidele valla õpilastele edasiõppimise võimalusi peale kooli - see võib tähendada, et osa valla õpilastest ei jätkka oma haridusteed või enam õpilase läheb muusse maakonda õppima.
- On ebaselge, millised on järgmise 5-10 aasta riiklikud suundumused, mistõttu tuleks muutustes olla ettevaatlik, et ei peaks juba tehtud muutusi uuesti ümber pöörama, mis oleks raskem ja valusam nii kogukonnale kui kohalikule omavalitsusele.
- Arvestada tuleb ka nähtamatuid kulusi, mis kaasneks gümnaasiumiastme vähendamisega - perede lisakulud, mis lähevad transpordile, võimaluste ja teenuste vähenemine piirkonnas.
- Arvestada tuleks, et geograafiliselt on loogilisem pakkuda gümnaasiumiharidust Vastseliinas, mis pakuks kodulähedast kooli ka Misso, Meremäe, Orava piirkonna noortele.
- Seista valla ja maakonnaga selle eest, et maalistes piirkondades haridus ja aktiivne elu on väärtuslik ja kvaliteetne ning seda elu tuleb rahaliselt riigi poolt rohkem toetada, praegused meetmed ja eelarve ei ole selleks piisav. Olla riigiga suhtluses uute meetmete kujundamiseks - eluasemeprogrammid, tööstusalade toetamised jmt.

Vastseliina kogukonnas soovitakse säilitada gümnaasiumiaste Vastseliina Gümnaasiumis. Lahendusettepanekud keskkariduse populariseerimiseks ja arendamiseks olid järgnevad:

- Luua Vastseliina õpilaskodu/vabad korterid õpilastele, mis võimaldaks lastel kaugemalt õppima tulla.
- Pakkuda ettevõtlusõppe, põllumajanduse, robotika, riigikaitse, muusika jm piirkondlikust eripäraga seotud valikaineid. Siduda õpet tihedamalt olemasolevate ettevõtete jt tööandjatega.
- Vastseliina gümnaasiumihariduse populariseerimine ja arendamine nõuab tugevat kogukonna initsiatiivi ja tuge koolile. Alustada tuleb valikkursuste ja huvitegevuse pakkumisest kogukonna poolt, kuid vajadus on ka süsteemsemalt organiseerida kogukonna appitulekut ja uute algatuste loomist.
- KOV toetusmeede noortele spetsialistidele - nt kui tuled tugispetsialistiks vm haridustöötajaks, siis KOV paneks juurde palgalisa.
- Elukestva õppe võimaluste pakkumine, mis oleksid süsteemsemad (mitte projektipõhised).

- Spordisuuna edendamine, et muuta gümnaasiumiõpe atraktiivsemaks ka spordihuvilistele noortele.
- Muusikahuvihariduse omandamine peaks kindlasti jätkuma ja olema arvestatud ka gümnaasiumiastmes.
- Edendada Misso, Meremäe, Orava õpilastele atraktiivse tõmbekeskuse kujunemist - nt transport, teenuste koondumine Vastseliina ümber. Luua süsteemset koostööd nende piirkondadega.
- Iseseisva õppe reede rakendamine Kiili kooli näitel.
- Koostöös kooli ja kogukonnaga propageerida õpilastele ja lapsevanematele kooli jäämist.

Parksepa, Kääpa, Osula, Sõmerpalu piirkondade kaasamiseminar toimus 27. veebruaril. Olulisemad mõtted arutelust olid järgnevad:

- Keskkooli tuleviku osas nähti olulisena seada selgelt valla seisukohaks seista kodulähedase hariduse säilimise ees vallas. See eeldab, et valla gümnaasiumid peavad olema valmis uuendusteks, et pakkuda atraktiivseid õppevõimalusi, mis suudaks konkureerida õpilaste nimel teiste Võru ja Põlva maakonna gümnaasiumitega.
- Valla olulise tugevusena nähti kutsehariduskeskuse paiknemist vallas ning selle lähedust Parksepa Keskkoolile. Kaasamiseminaril toetati koostöö arendamist valla koolide ja Võrumaa Kutsehariduskeskuse vahel, eriti Parksepa Keskkooli ja VKHK vahel.
 - Arvati, et kui riiklikult soovitakse rakendada üld- ja kutsekeskharidust lõimivaid uusi koolimudeleid, siis Parksepa Keskkoolis keskhariduse säilitamiseks tuleks vallas olla proaktiivne VKHK ja Parksepa Keskkooli pakkumisel uue mudeli piloteerimiseks. Selle tingimuseks peab aga olema riigipoolne täiendav rahaline toetus.
- Parksepa Keskkooli keskhariduse eesmärgiks ja konkurentsieeliseks võiks seada noorte elu ettevalmistamine eluks Võru maakonnas ning pakkuda võimalusi just neile, kes soovivad enda edasist elu näha kodukohas. Läbi maakonna ettevõtete, karjäärivõimaluste, kutsehariduse ja karjäärivõimaluste tundmaõppimise, kooli ja valla tegevustesse kaasamise, omaalgatuste toetamise ning personaalse mentordamise võiks keskkooli lõpetanud olla olemas plaan edasiõppimiseks või tööks Võrumaal.
 - Arutati ka spordisuunitlust Vastseliina Gümnaasiumile, kuid nähti, et see eeldab tipptreenerite olemasolu selles koolis, et tippspordi suunitlusega noored sooviksid Vastseliina Gümnaasiumisse õppima tulla spordikarjääri edendamiseks. Samuti on raske riigis ja maakonnas kokku leppida, mis on see spordiala, mille edendamise ressursse suunatakse (Haapsalu ja vehklemise näitel).
- Toetati, et vald peaks läbi koostöös kutsehariduse arendamise ja sealsete erialade mitmekesistamise panustama. Keskenduda tuleks just nendele erialadele, mis on asjakohased ja piirkonnas vajalikud.
- Oluliseks peeti lapsevanemate ja kogukonna enda panustamist, milleks on vaja koolil kas juhtkonna või hoolekogu eestvedamisel lapsevanemad kokku kutsuda ja algatuste osas ühisel plaanid kokku leppida. Näiteks pakuti, et võiks korraldada koolipõhiseid ümarlaudasid, mõttetalguid vm, mis võimaldaks koostööd lapsevanemate, MTÜ-de, valla

ja koolide vahel. Nende abil saaks näiteks arendada lasteaedade ja koolide õuealaid, parendada õuesõppevõimalusi jne. Väljakutsena nähakse ühiste aegade leidmist ning projektide jätkusuutlikkuse tagamist.

- Koolid võiksid olla veel rohkem õpetaja praktikakohtade pakkujateks. Selleks tuleks koolidel edendada koostööd Tartu Ülikooliga. Samuti saab sarnaselt uurida, kas koolid kvalifitseeruvad Noored Kooli programmi.
- Õpetajate toetamiseks tuleks koolides edasi arendada alustavate õpetajate mentorlussüsteemi.